

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Atatürk University Journal of Faculty of Letters
Sayı / Number 62, Haziran / June 2019, 351-371

**ANLAMLI ETKİNLİKLERE KATILIM ÖLÇEĞİNİN
PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ: TÜRKİYE’DE İLERİ YAŞ
ÖRNEKLEMİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA**

**Psychometric Properties of Engagement in Meaningful Activities
Survey: A Study on Later Life Sample in Turkey**

(Makale Geliş Tarihi: 17.05.2019 / Kabul Tarihi: 21.05.2019)

Cengiz KILIC*
Hande ŞAHİN**
Gülay GÜNAY***

Öz

Çeşitli etkinliklere katılım, bireylerin yaşam kalitelerini ve refah düzeylerini arttıran önemli bir unsurdur. Bu çalışmanın amacı Goldberg ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilen, daha sonra Eakman ve arkadaşları (2010) tarafından yaşlı bireylerle geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yürütülen “Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği”nin Türkçe formunun psikometrik

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü; *Dr. Lecturer Member, Atatürk University, Open Education Faculty, Department of Social Work*, cengiz.kilic@atauni.edu.tr ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1640-0132>

** Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü; *Assoc. Prof. Dr., Kırıkkale University, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work*, hane_k1979@yahoo.com ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-0012-0294>

*** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü; *Prof. Dr., Karabük University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Work*, ggunay@karabuk.edu.tr ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8234-6683>

analizlerinin yapılmasıdır. Araştırma Karabük (n=150) ve Kırıkkale (n=135) illerinde yaşamlarını sürdüren, 60 ve daha yukarı yaş grubunda olan toplam 285 birey ile yürütülmüştür. Ölçeğin psikometrik özelliklerini test etmek amacıyla istatistiksel olarak hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi, ölçeğin orijinal formuna benzer şekilde “Kişisel yeterlilik bileşeni” ve “Sosyal deneyim bileşeni” olarak adlandırılan iki alt boyuttan oluştuğunu ve toplam varyansın %60.8’sini açıkladığını göstermiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ise ölçeğin 12 maddeden oluşan iki faktörlü yapısının iyi uyum indekslerine sahip bir model olarak doğrulamıştır. AEK ölçeğinin geneli için Cronbach Alfa .90, “Kişisel yeterlilik bileşeni” için .81 ve “Sosyal deneyim bileşeni” için .86 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İleri Yaş, Etkinlik, İleri Yaşta Etkinlik, Anlam-
lı Etkinlikler, Yaşlılıkta Anlamli Etkinlikler

Abstract

Participation in various activities is an important element that increases the quality of life and welfare of individuals. The aim of this study was to determine the validity and reliability of Engagement in Meaningful Activities Survey of the Turkish version, which was developed by Goldberg et al. (2002) and then carried out validity and reliability analysis with older sample by Eakman et al. (2010). The study conducted with a total of 285 individuals who is 60 and over age group and living in Karabük (n=150) and Kırıkkale (n=135) city center. In order to test the psychometric properties of the scale, both exploratory and confirmatory factor analyzes were applied statistically. According to the results of the exploratory factor analysis, it was found that the Engagement in Meaningful Activities Survey consisted of two sub-dimensions called “Personal–Competence component” and “Social–Experiential component” similar to the original form, and had a structure explaining 60.8% of the total variance. According to the confirmatory factor analysis, the two-factor structure of the scale with 12 items was confirmed as a model with good fit indexes. The Cronbach Alpha .90 for the hole of Engagement in Meaningful Activities Survey, .81 for the “Personal–Competence component” and .86 for the “Social–Experiential component” show that the reliability level of the scale is high.

Keywords: Later Life, Activity, Activity In Later Life, Meaningful Activities, Meaningful Activities In Aging

GİRİŞ

Günümüzde modernleşme sürecinde ekonomik, çevresel, politik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimler, bireylerin alışkanlıkları, inançları, tutumları, değer yargıları gibi yaşam tarzlarını da gittikçe farklılaştırmaktadır. Diğer taraftan modern yaşam hem insanların yaşam sürelerinin uzamasına hem de ileri yaşta olan

bireylerin toplumsal yaşamda sayılarının artmasına neden olmuştur. Tüm bunlara bağlı olarak yaşlılık ve yaşlanma çeşitli kültürlerde yaratılan ve toplum tarafından verilen bir sosyal statü olarak hem çeşitlilik hem de değişkenlik göstermektedir (Morgan ve Kunkel, 1998: s.411; Tufan, 2003: s.37).

Modernleşme süreci birey, grup ve toplulukların kolektif davranışlarının ortadan kalkmasını ve yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkmasını da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda modern dönemin yaşlıları yeniliklere açık olma, yaratıcılık, kişilik gelişimleri gibi özelliklerini daha çok ön plana çıkararak yaşamdan zevk alma, topluma faydalı ve üretken olma, sosyal ilişkilerini sürdürme ve geliştirme, kültürel etkinliklere katılma, genç yetişkinlerle daha fazla birlikte olmak gibi etkinliklere katılarak yaşam kalitelerini ve yaşam memnuniyetlerini arttırmaya çalışmaktadırlar (Hannam, 1997:s.69; King, 2004: s.72; King, Hicks, Krull & Del Gaiso, 2006: s.180; Tufan, 2003: s.28). Dolayısıyla ileri yaşlarda toplumsal yaşamdan ve sosyal ilişkilerden kopuşun yerine yeni yaşam tarzlarına bağlı olarak anlamlı etkinliklere katılım sağlamak daha fazla önem kazanmaktadır.

Son yıllarda gerontoloji alanındaki çalışmalarda anlamlı aktivitelere katılım pek çok akademisyen ve araştırmacı tarafından çalışılan konu alanlarından birisi haline gelmiştir. İleri yaşlarda anlamlı etkinliklere katılımın özellikle üretken ve başarılı bir yaşlılık dönemi geçirme, yaşam doyumu ve yaşam kalitesinin sürdürülmesi ve geliştirmesinde önemli bir belirleyici olduğu ileri sürülmektedir (Harmer & Orrel, 2008: s.550; Eakman, Carslon & Clark, 2010: s.111; Lennartsson & Silvertin, 2001: s.336; Pergolotti, Cutchin & Muss, 2015: s.1217; Han, Radel, McDowd & Sabata, 2016: s.116).

Anlamlı etkinliklere katılım kavramı iş ve uğraş terapisi alanında sıklıkla kullanılmasına rağmen alan yazında açık ve net bir tanımı ortaya konulmamıştır (Leufstadius, Erlasnsso, Björkman, & Eklund, 2008: s.27; Eakman, 2013: s.99). Egan ve DeLaat (1994: s.96) anlamlı etkinlikleri, “*kişisel veya kültürel açıdan önemli bir amaç veya amacı yerine getiren aktiviteler*” olarak tanımlarken (Akt: Law, Polatajko, Baptiste & Townsend, 1997, p. 36), Morley ve arkadaşları (2014: s.79) ise bakım evlerinde kalan yaşlı bireylerin duygusal refahlarını, bilişsel durumlarını ve fiziksel işlevlerini geliştirebilecek veya sorunlu davranışlarını azaltabilecek eğlenceli etkinlikler şeklinde tanımlamaktadır. İngiltere Ulusal Sağlık ve Klinik Mükemmellik Enstitüsünün (NICE – The National Institute of Health and Care Excellence) (2013) yaptığı tanıma göre anlamlı etkinlikler “*kişinin ihtiyaçlarına ve tercihlerine göre tasarlanmış fiziksel, sosyal ve boş zaman etkinlikleri*”ni içerir. Etkinlik; giyinme, yemek yeme ve yıkanma gibi günlük yaşam aktivitelerinden okuma, bahçecilik, sanat, zanaat, konuşma ve şarkı söyleme gibi eğlence etkinliklerine kadar çeşitlilik gösterir. Zaman zaman etkinlikler gruplar veya bireyler için planlanabilir veya kendiliğinden ortaya çıkabilir. Aynı zamanda aile, arkadaşlar ve bakıcılar veya daha geniş toplulukların da katılımı sözkonusu olabilir. Etkinlik duygusal, yaratıcı, entelektüel ve ruhsal stimülasyon sağlayabilir (NICE, 2013).

Anlamli etkinliklere katılım bireylerin biyolojik, psikolojik ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu etkinlikler bireylerin yeni bilgileri keşfedebilme, kapasiteyi aktif olarak kullanabilmesini, yaratıcılık yeteneğini ortaya çıkarılmasını, kendine değer verme duygularının teşvik edilmesine olanak sağlamaktadır (Goldberg, Brintnell & Goldberg, 2002: s.18).

Yaşama anlam katacak, zevkli deneyimler için fırsat sağlayacak, yaşam kalitesini arttıracak, iyi olma halini ve sağlığı geliştirecek anlamli etkinlikler insan doğasının bir parçasıdır (Harmer & Orrell, 2008: s.550). Wilcock'a (2003: s.157) göre anlamli etkinlikler günlük yaşamın bir parçası olduğu için değersiz gibi görünmekle birlikte, insanları temel ihtiyaçlarını karşılamaya ve potansiyelini geliştirmeye teşvik eder, bunun sonucunda da tatmin duygusu ortaya çıkar.

İş-uğraş terapisi alanında çalışan bazı araştırmacılar, anlamli etkinliklerin bireylerin üç öznel deneyimlerinden oluşabileceğini ileri sürmektedirler. Birincisi, anlamli aktivite, başkalarına katkıda bulunma veya başkalarına değer verme ve eğlenceli sosyal etkileşimler gibi sosyal deneyim niteliklerine sahiptir. İkincisi, anlamli etkinliğin yönleri algılanan kontrol, görevi tamamlamadaki başarı ve genellikle zevk ve memnuniyet deneyimleriyle ilişkili olan hedef ilerleme gibi motivasyon ve amaçlı eylemleri yansıtır. Üçüncüsü ise kişisel değerler ve inançlar, bireylerin anlamli bir etkinliği nasıl deneyimlediklerini etkilemektedir (Eakman, 2013: s.101).

Anlamli etkinlikler insanların kendilerini ifade etmelerine ve diğer insanlarla bağlantı kurmalarına yardımcı olan faaliyetlerdir (Vernooij-Dassen, 2007: s.359). Yaşlılık döneminde yaşam kalitesinin ve refah düzeyinin yükseltilmesi için formal ve informal anlamli etkinliklere katılım oldukça önemlidir. Informal düzeyde anlamli etkinlikler olarak; şarkı söylemek, arkadaşlarla buluşmak gibi faaliyetler sıralanabilirken, formal olarak özellikle demanslı yaşlılar için psikolojik tedaviler, hatırlatma terapileri, kişisel anıların anlatılması gibi faaliyetler sayılabilir (Nyman & Szymczynska, 2016: s.100).

Anlamli etkinlikler yaşlıların günlük yaşamlarında bir amaç duygusu hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Yaşlılar ve demans yaşayanlar için çeşitli anlamli etkinlikler sunmanın önemli olduğunu gösteren dokuz neden bulunmaktadır. Bunlar; zihinsel uyarılma ve bilişsel sağlık, fiziksel aktivite ve genel sağlık, sosyal etkileşim, uyku alışkanlıklarında gelişme, benlik saygısında artış, depresyon ve anksiyete de azalma, davranışsal zorlukların en aza indirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması ve bakım verenlere fayda sağlamasıdır (Heerema, 2018). Aynı zamanda ruh sağlığı ve fiziksel sağlık için anlamli etkinlikler psikolojik iyi oluşun önemli faktörlerinden biri olarak tanımlanmaktadır (Eakman, 2013: s.113; Jarrott & Bruno, 2003: s. 31).

İş-uğraş terapisi alanında çalışan araştırmacıların bir engelliliği olan (özellikle zihinsel) bireylerin anlamli etkinliklere katılımının yaşam doyumu üzerin-

deki etkisini belirlemek için geçerli ve güvenilir ölçme aracına ihtiyaç duymaları Goldberg ve arkadaşlarının (2002: s.22) ciddi ve kronik zihinsel engelliliği bulunan 32 birey ile Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'ni geliştirmesini sağlamıştır. Ölçeğin 65 ve daha yukarı yaş grubunda olan yaşlı örneklem ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Eakman ve arkadaşları tarafından (2010: s.113) 154 yaşlı birey ile yapılmıştır. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin Türkiye'de geçerlik ve güvenilirlik çalışması daha önce yapılmamıştır. Bu çalışma kapsamında Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin Türk kültürü içinde psikometrik özelliklerinin incelenerek literatüre kazandırılması amaçlanmaktadır. Böylece ülkemizde yapılacak olan çalışmalarda da bu ölçekten yararlanılabilecektir.

YÖNTEM

Örneklem

Anlamlı Etkinlikler Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması iki farklı örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Karabük ve Kırıkkale de yaşamlarını sürdüren 60 ve daha yukarı yaştaki bireyler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda 60 ve daha yukarı yaş grubunda olan Karabük ilinde yaşamlarını sürdüren 150 birey ve Kırıkkale ilinde yaşamlarını sürdüren 135 birey olmak üzere toplam 285 bireyin gönüllü katılımı ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Süreç

Anlamlı Etkinlikler ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik çalışması gerçekleştirilmeden önce gerekli izinler alınmıştır. Çalışılan örneklem grubunun fiziksel ve psikolojik özelliklerinden dolayı anket formu araştırmacılar tarafından katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmeler ile doldurulmuştur. Bu aşamada öncelikle katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiş, çalışmaya katılmak istemeyen bireyler dahil edilmemiştir. Araştırmanın verileri Eylül – Ekim 2016 tarihleri arasında toplam 5 haftada araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Anket formunun katılımcılar tarafından doldurulması 25 – 40 dk. arasında sürmüştür.

Çalışma Kapsamında Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırmanın amacı doğrultusunda Goldberg ve arkadaşları (2002) tarafından geliştirilen Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği, Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği, araştırmacılar tarafından hazırlanan yaşamın genel olarak değerlendirilmesine ilişkin 5 ifadeden oluşan bir ölçme aracı kullanılmıştır. Aynı zamanda araştırmaya gönüllü olarak katılan bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla demografik bilgi formu hazırlanmıştır.

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği (AEKÖ): Goldberg ve arkadaşları (2002) tarafından bireylerin farklı etkinliklere katılımlarını ne kadar anlamlı olarak algıladıklarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği geniş bir yelpazede değerler sistemi ve ihtiyaçlar için uyumlu olma, etkinlik

için yeterlilik ve yetenek sağlama, sosyal ve kültürel değerlere sahip olma gibi kavramsallaştırmaları yansıtmaktadır (Goldberg ve diğerleri, 2002). 12 maddeden oluşan ölçek “1=Hiçbir zaman, 2=Nadiren, 3=Bazen, 4=Çoğunlukla, 5=Her zaman” seçeneklerinden biri ile değerlendirilebilecek 5’li Likert tarzında bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlar 12 ile 60 arasında değişmekte olup, alınan puanlar yükseldikçe anlamlı etkinliklere katılım da artış göstermektedir (Eakman ve diğerleri, 2010). Goldberg ve arkadaşları (2002) 63 zihinsel engelli birey ile yürüttükleri çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısını .84 olarak hesaplamışlardır.

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin psikometrik özellikleri 2010 yılında Eakman ve arkadaşları tarafından yaşları 65 ile 100 arasında değişen 154 yaşlı örneklem grubu ile tekrar çalışılmıştır. Eakman ve arkadaşlarının (2010) yaptıkları geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında AEKÖ’nin özdeğeri 1’in üzerinde iki alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. 1., 2., 3., 4. ve 5. maddelerin yer aldığı birinci alt boyutun kişisel yeterlilik veya başarı deneyimleri, benliğin ifadesi ve kişisel yaratıcılığa ilişkin etkinlik anlamını içermesinden dolayı “Kişisel Yeterlilik Bileşeni” olarak adlandırılmıştır. Kişisel Yeterlilik Bileşeni alt boyutunda yer alan maddelerin madde yük değerleri .63 – .73 arasındadır. “Sosyal Deneyim Bileşeni” olarak isimlerinden ikinci alt boyutta 6. - 12. maddeler yer almakta olup, bu alt boyutun madde yük değerleri .56 – .86 arasında değişmektedir. Bu alt boyutta yer alan ifadeler başkaları tarafından değerli bulunma ve başkalarına yardım etme ile ilgili haz, memnuniyet, kontrol ve mücadeleye ilişkin aktiviteleri yansıtmaktadır. Güvenilirlik testleri sonucuna göre ölçeğin geneli için Cronbach Alfa .89 olarak bulunmuştur. İki hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirliğinin orta düzeyde olduğu ($r=.56$; $p<.01$), madde toplam test korelasyonunun ise .48 ve .72 arasında değiştiği görülmüştür (Eakman ve diğerleri, 2010).

Yaşam Doyumu Ölçeği: Yetişkin bireylerde kullanıma uygun, bireylerin yaşam kaliteleri ile ilgili hissettiği memnuniyet düzeyini ölçen 5 maddelik öz bildirim tarzı bir ölçektir (Diener ve arkadaşları, 1985). Ölçekte yer alan 5 madde 7’li Likert seçeneklerinden (1=Kesinlikle katılmıyorum – 7=Kesinlikle Katılıyorum) biri ile değerlendirilebilmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 7 ile 35 arasındadır. Alınan puanlar yükseldikçe yaşam doyumu da artış göstermektedir. Diener ve arkadaşları (1985) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach Alfa değeri .87 olarak, iki ay ara ile gerçekleştirilen test-tekrar test değeri .82 olarak hesaplanmıştır. Yaşam Doyumu ölçeği 1991 yılında Köker tarafından Türkçe’ye çevrilmiş ve ölçeğin güvenilirlik değeri (Cronbach Alfa) .85 olarak belirlenmiştir. Durak ve arkadaşları (2010) tarafından Yaşam Doyumu Ölçeğinin psikometrik özellikleri yaşlı örneklem ile tekrarlanmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin tek faktörlü yapısının iyi uyum indeksi kriterlerini karşıladığı belirlenmiştir. Durak ve arkadaşları (2010) yaşam doyumu ölçeğinin Cronbach Alfa değerini .89 olarak bulmuşlardır. Yapılan bu çalışma kapsamında Yaşam Doyumu ölçeğinin güvenilirlik katsayısı .76’dır.

Yaşamın Genel Olarak Değerlendirilmesi: Araştırmacılar tarafından literatür bilgileri ışığında bireyin geçmiş, şimdiki ve gelecek yaşamına ilişkin genel değerlendirme yapmasını sağlamak amacıyla toplam beş ifadeden oluşan bir ölçme aracı hazırlanmıştır. Bu ölçme aracında yer alan ifadeler “Genel olarak yaşamınızı değerlendirdiğinizde mutluluk düzeyiniz nedir?”, “Geçmiş yaşamınızı değerlendirdiğinizde mutluluk düzeyiniz nedir?”, “Gelecek yaşamınızı düşündüğünüzde mutluluk düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?”, “Geçmiş yaşamınız ile şimdiki yaşamınızı karşılaştırdığınızda mutluluk düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?” ve “Şimdiki yaşamınız ile gelecek yaşamınızı karşılaştırdığınızda mutluluk düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?” sorularından oluşmaktadır. 5’li Likert seçeneklerinden biri (1=Çok mutsuz-5=Çok mutlu; 1=Daha kötü-5=Daha iyi) ile değerlendirilmektedir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu beş ifadenin iç güvenilirlik katsayısı .74’dür.

Demografik Bilgi Formu: Çalışmaya katılan yaşlı bireyler hakkında bilgi edinmek amacıyla bireylere; cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, çalışma durumu, genel sağlık durumu, fiziksel aktivite düzeyi ve birlikte yaşanan bireyler vb. gibi sorular yöneltilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde “SPSS for Window” ve “LISREL 8.80” istatistik programları kullanılmıştır. Anket formu ile toplanmış olan veriler “SPSS for Window” istatistik programına girildikten sonra sıklık dağılımları, ortalama ve standart sapmalar hesaplanmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri kapsamında öncelikle Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen iki faktörlü yapının geçerliğini sınamak amacıyla verilere Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Bunun üzerine temel bileşenler (explanatory) faktör analizi, güvenilirlik analizi ve madde analizi çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Anlamlı Etkinliklere Katılım ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması kapsamında; dil ve kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve uyum geçerliliği ile iki yarı test güvenilirliği, Cronbach Alfa güvenilirliği, madde toplam puan korelasyonu açısından incelenmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan bireylerin %77.9’unu kadınlar, %22.1’ini erkekler oluşturmaktadır. Yaşlı bireyler arasında ilköğretim mezunu olanlar (%35.1) ilk sırada yer almakta olup, Karabük (%26.0) ve Kırıkkale (%45.2) açısından da bu sıralama değişmemektedir. Çalışmada bekar olduğunu belirten yaşlıların oranı (%60.0) evli olduğunu (%40.0) belirtenlerden daha yüksektir. Yaşlı bireylerin %44.2’si emekli olduğunu ve çalışmadığını belirtirken, bunu sırasıyla %43.5 ile emekli olmayan ve çalışmayanlar, %6.7 ile emekli olup çalışanlar ve %5.6 ile

emekli olmayıp çalıştığını belirtenler izlemektedir. Yaşlıların yarısından biraz fazlası (%53.3) genel sağlık durumlarının ne iyi ne de kötü olduğunu belirtmişlerdir. Hem Karabük (%59.3) hem de Kırıkkale (%46.7) örnekleminde de genel sağlık durumunun ne iyi nede kötü olduğunu belirtenler önde gelmektedir. Yaşlılar arasında fiziksel aktivite düzeyini orta olarak algıladıklarını belirtenler yarıya yakın (%45.6) olup ilk sırada yer almaktadır. Çalışmaya katılan yaşlılar arasında eşi ile birlikte yaşadıklarını (%47.0) belirtenler ilk sırada yer almakta, bunu sırasıyla yalnız (%21.4) çocukları ile birlikte (%18.2), eş ve çocukları (%13.3) ile birlikte yaşadıklarını ifade edenler izlemektedir. Çalışma kapsamına alınan bireylerin yaşları 60 ile 92 arasında olup, yaş ortalaması 68 (S=6.4)'dir (Karabük Ort.=68.3; S=6.4; Kırıkkale Ort.=67.6, S=6.4). Yaşlı bireyler arasında "70 yaş ve daha küçük" (%74.0) olanların oranı "71 yaş ve daha büyük" (%26.0) olanlardan daha fazladır. Yaşlı bireylerin aylık gelir düzeyi ortalaması 1843,1 (S=1261,1) TL olup, aylık gelir 600,00 TL ile 10.000,00 TL arasında farklılık göstermektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Demografik Değişkenler	Karabük		Kırıkkale		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet						
Kadın	103	68,7	119	88,1	222	77,9
Erkek	47	31,3	16	11,9	63	22,1
Öğrenim Durumu						
Okur-yazar değil	26	17,3	26	19,3	52	18,2
Okuryazar	27	18,0	19	14,1	46	16,1
İlkokul mezunu (5 yıl)	39	26,0	61	45,2	100	35,1
Ortaokul mezunu (8 yıl)	21	14,0	9	6,7	30	10,5
Lise mezunu (12 yıl)	23	15,3	11	8,1	34	11,9
Üniversite mezunu (16 yıl)	14	9,3	9	6,7	23	8,1
Medeni Durum						
Bekar	96	64,0	75	55,6	171	60,0
Evli	54	36,0	60	44,4	114	40,0
Çalışma Durumu						
Emekliyim hala çalışıyorum	12	8,0	7	5,2	19	6,7
Emekliyim çalışmıyorum	66	44,0	60	44,4	126	44,2
Emekli değilim hala çalışıyorum	10	6,7	6	4,4	16	5,6
Emekli değilim çalışmıyorum	62	41,3	62	45,9	124	43,5
Genel Sağlık Durumu Algısı						
Çok Kötü	3	2,0	9	6,7	12	4,2

Kötü	19	12,7	20	14,8	39	13,7
Ne iyi ne de kötü	89	59,3	63	46,7	152	53,3
İyi	38	25,3	38	28,1	76	26,7
Çok İyi	1	0,7	5	3,7	6	2,1
Fiziksel Aktivite Düzeyi Algısı						
Çok Kötü	4	2,7	12	8,9	16	5,6
Kötü	25	16,7	22	16,3	47	16,5
Orta	80	53,3	50	37,0	130	45,6
İyi	34	22,7	47	34,8	81	28,4
Çok İyi	7	4,7	4	3,0	11	3,9
Birlikte yaşanan aile üyeleri						
Eş ile birlikte	77	51,3	57	42,2	134	47,0
Çocukları ile birlikte	20	13,3	32	23,7	52	18,2
Yalnız	35	23,3	26	19,3	61	21,4
Eş ve çocuklarla birlikte	18	12,0	20	14,8	38	13,3
Yaş (Ort.=67.9; S=6.4)						
70 ve daha az	105	70,0	106	78,5	211	74,0
71 ve daha fazla	45	30,0	29	21,5	74	26,0
Gelir (Ort.=1843.1; S=1261,1)						
1000 TL ve daha az (Kötü)	37	24,7	50	37,0	87	30,5
1001 TL – 2000 TL (Orta)	54	36,0	66	48,9	120	42,1
2001 TL ve daha fazla (Yüksek)	59	39,3	19	14,1	78	27,4

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri

Dil ve Kapsam Geçerliği: Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması sürecinde öncelikle dil geçerliğine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin kapsam (içerik) geçerliliğini sağlamak amacıyla, maddeleri ve yönergesi öncelikle araştırmacılar ve bir dilbilimci (filolog) tarafından birbirlerinden bağımsız olarak Türkçeye çevrilmiştir. Türkçeye çevrilen ölçek maddeleri sosyal hizmet alanında çalışan iki akademisyen ile Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi tarafından, çevirilerin orijinallerine uygunluğu, Türkçe dilbilgisi, etkinliklere katılıma ve uyarlanmak istenilen kültürün özelliklerine uygunluğuna yönelik davranışları ölçme durumu açısından değerlendirilmiştir. Alanında uzman olan kişiler tarafından alınan geribildirimler doğrultusunda yeniden düzenlenen ölçek maddeleri, uzmanlar tarafından tekrar incelenmiş, gerek dilbilgisi gerekse ölçülmek istenen davranış açısından uygun olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Ölçeğin çeviri geçerliliği için yapılan çalışmaların tamamlanmasından sonra deneme uygulamasını yapabilmek için bir çalışma grubu seçilmiş (n=35) ve deneme formu bu çalışma grubuna araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Böylece uyarlanan ölçekle orijinal ölçeğin anlamsal eşitlik, deyimsel eşitlik ve kavramsal eşitliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara dayanarak dil ve kapsam geçerliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapı Geçerliliği: Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeğinin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla Karabük ilinde yaşayan, 60 ve daha yukarı yaş grubundaki bireylerden toplanan verilere açımlayıcı faktör analizi, Kırıkkale ilinde yaşayan, 60 ve daha yukarı yaş grubundaki bireylerden toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analiz (AFA): Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin faktör yapısı incelenmek üzere Karabük ilinde yaşayan bireylerden (n=150) toplanan verilere Temel Bileşenler Analizi uygulanmıştır. Varimax eksen döndürmesi tekniği kullanılarak yapılan analizlerde verilerin faktör analizine uygun olup olmadığına bakılmıştır. Bu amaçla, öncelikle KMO ve Bartlett testi yapılmış ve KMO örneklem uygunluğu test sonucu .88 olarak bulunmuş, Bartlett normal dağılım test sonucu da anlamlı çıkmıştır ($X^2=1011.816$, $SD=66$, $p<0.001$). KMO katsayısının .60'dan büyük olması ve Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizine uygun olduğunu ve normal dağılım gösterdiklerini ifade etmektedir. Analizler sonucunda, ölçeğin özdeğeri 1'in üzerinde (6.07, 1.23) olan ve toplam varyansın % 60.8'ini açıklayan iki faktörlü bir yapısının olduğu saptanmıştır. İki faktörün açıkladığı bu varyans miktarı kabul edilebilir düzeydedir (Büyüköztürk, 2013:124).

Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeği'ne uygulanan açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda ortaya çıkan madde faktör yükleri, özdeğer ve açıklanan varyans oranları Tablo 3'de verilmiştir. Faktör analizi sonuçları ölçeğin Türkçeye çevrilmiş formunun, özgün ölçekte olduğu gibi iki boyutlu bir yapısının olduğunu göstermiştir.

Eakman ve arkadaşları (2010: s.114) tarafından uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre orijinal AEK ölçeğinin Kişisel Yeterlilik Bileşeni alt boyutunda 5 madde, Sosyal Deneyim alt boyutunda 5 madde yer almıştır. Ölçeğin Türkiye formunda yer alan madde dağılımları AEK ölçeğinin orijinal formu ile benzerlikler göstermektedir.

Kişisel Yeterlilik Bileşeni olarak adlandırılan birinci faktörün özdeğeri 6.07 olup açıkladığı varyans oranı %50.6'dır. Toplam 4 maddeden oluşan Kişisel Yeterlilik Bileşeni alt boyutundaki maddelerin madde yük değerleri .60 ile .76 arasında değişmektedir.

AEK Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasında 2. faktör özgün ölçekteki Sosyal Deneyim Bileşeni boyutu ile benzerlik göstermektedir. Sonuç olarak toplam 8 maddeden oluşmuş olan bu boyutun özdeğerinin 1.23 olduğu ve toplam varyansın %10.3'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Sosyal Deneyim Bileşeni alt boyutunda yer alan maddelerin madde yük değerlerinin ise .60 ve .77 arasında olduğu görülmüştür. Ancak orijinal AEK Ölçeğinden farklı olarak Kişisel Yeterlilik Bileşeni alt boyutunda yer alan "Yaptığım aktiviteler becerikli hissetmeme katkıda bulunmaktadır." maddesi Türk kültürüne uyarlama kapsamında Sosyal Deneyim Bileşenleri alt boyutu altında yer almıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin Maddeleri	Faktör 1	Faktör 2	MTK	MSCA
Kişisel Yeterlilik Bileşeni Alt boyutu				
1_ Yaptığım aktiviteler kendi kişisel ihtiyaçlarımı karşılamama yardımcı olmaktadır	,76		,52	,60
2_ Yaptığım aktiviteler benim nasıl biri olduğumu yansıtmaktadır.	,70		,65	,70
3_ Yaptığım aktiviteler yaratıcılığımı ifade etmektedir	,64		,74	,73
4_ Yaptığım aktiviteler bana bir şeyler başarmışlık hissi kazanmamda yardımcı olmaktadır	,60		,59	,67
Sosyal Deneyim Bileşeni Alt boyutu				
10_ Yaptığım aktiviteler kişisel değerlerimi ifade etmekte bana yardımcı olmaktadır.		,77	,73	,75
11_ Yaptığım aktiviteler bana tatmin duygusu vermektedir		,75	,73	,75
8_ Yaptığım aktiviteler bana keyif vermektedir.		,71	,75	,77
6_ Yaptığım aktivitelere diğer insanlar tarafından değer verilmektedir.		,67	,67	,67
9_ Yaptığım aktiviteler bana kontrolün bende olduğunu hissettirir.		,66	,58	,67
7_ Yaptığım aktivitelerle diğer insanlara yardımcı olurum.		,63	,61	,65
12_ Yaptığım aktiviteler tam kararında bir zorluk derecesine sahiptir		,61	,25	,89
5_ Yaptığım aktiviteler becerikli hissetmeme katkıda bulunmaktadır.		,60	,67	,48
Özdeğer	6.069	1.230		
Açıklanan Varyans	%50.6	%10.3		
Cronbach Alfa	.86	.81		

* MTK:Madde Toplam Korelasyonu, MSCA: Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha

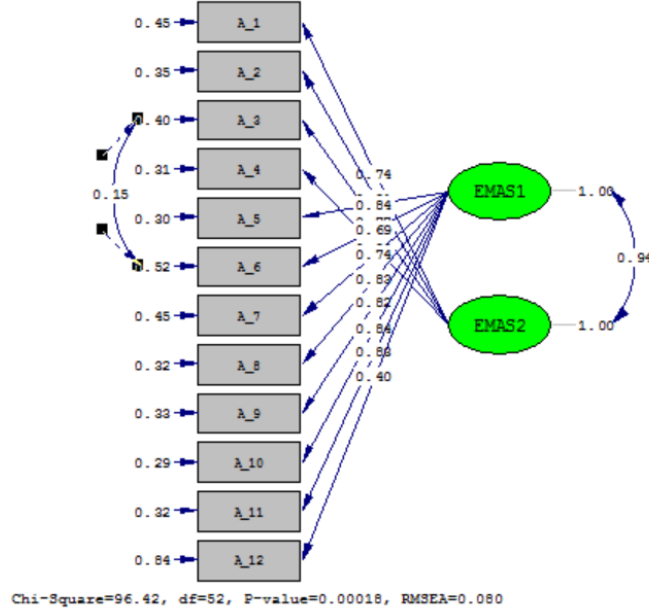
Doğrulayıcı Faktör Analizi: Temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen iki faktörlü yapının geçerliğini sınamak amacıyla verilere Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin Türkiye formu için doğrulayıcı faktör analizi sonuçları literatürde yaygın olarak kullanılan indekslerin sınır değerleri ile karşılaştırılmıştır (Tabachnik & Fidell, 2007: s.68; Kline, 2005: s.119; Şimşek, 2007: s.32). Sınır değerler dikkate alındığında Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin 2 boyutlu yapısının Türk kültürü için değişmediği hipotezi kabul edilmiş; Türkçeye uyarlanan ölçeğin orijinal ölçekteki boyutlar ve madde dağılımına sahip olduğu belirlenmiştir. Tablo 3'de gösterilen iki faktörlü modele ilişkin X^2 değeri anlamli olmakla birlikte, örneklemin küçük olduğu durumlarda kullanılması önerilen X^2/sd değerinin 1.85 (96.42/52) olduğu görülmektedir. Büyük örneklemlerde X^2/sd değerinin 3'ün altına olması mükemmel uyuma, 5'in altında olması orta düzeyde uyuma karşılık gelmektedir (Çokluk ve arkadaşları, 2010: s.324). Bu çalışma kapsamında da X^2/sd oranının 3'ün altında olması mükemmel uyumu gösterdiği söylenebilir. Ayrıca model X^2/sd ölçütünün yanı sıra GFI=0.89, CFI=0.98, RMSEA=0.080 ve AGFI=0.84 göstergeleri açısından da kabul edilebilir düzeyde uyumlu görünmektedir.

Tablo 3. Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeğinin Türkiye Formu İçin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Model	İki Faktörlü Model
X^2	1011,816 *
X^2/sd	1011,816/52 =1.8
CFI	0,98
GFI	0,89
AGFI	0,84
RMR	0,031
SRMR	0,038
RMSEA (%90 GA)	0,080 (0,054 – 0,10)

*p < 0.001

Ölçeğin Türkiye kültüründe işleyen faktör yapısını ve maddelerin faktörlere dağılımını belirlemek amacıyla uygulanan Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçlarının yapı geçerliğine ilişkin bilgi verici olacağına karar verilmiştir (Şekil 1).



Şekil 1. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğine İlişkin Path Diagramı ve Faktör Yükleri

Güvenilirlik

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin güvenilirliğini belirlemek için madde-toplam test puanı korelasyonu ve Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayısına ve iki yarı test güvenilirliğine bakılmıştır. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeğinin güvenilirlik analizleri için Cronbach Alfa iç güvenilirlik katsayısı kişisel yeterlilik bileşeni için .81, sosyal deneyim bileşeni için .86 ve geneli için .92 olarak hesaplanmıştır. Madde ile toplam ve madde ile alt boyutlar arasındaki korelasyon katsayılarını belirlemek için yapılan istatistiksel analiz de ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .48 - .89 arasında değiştiği belirlenmiştir. AEK ölçeğinin iki yarı test güvenilirliğinde test maddeleri ilkyarı-sonyarı olarak iki eş yarıya ayrılmıştır. İkiye ayrılan eş parçaların her biri 6 maddeden oluşmaktadır. Bu eş parçaların iç tutarlılık katsayısı birinci yarı için .89 ve ikinci yarı için .84 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca Guttman iki-yarı test güvenilirlik değeri .88, Spearman Brown formülü kullanılarak testin tamamı için hesaplanan korelasyon katsayısı .88'dir. Bu güvenilirlik analizlerine göre ölçeğin geneli ve alt boyutlarına ilişkin madde-toplam test puan korelasyonları ve Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4’de ölçme aracının geneli, alt boyutlar ve demografik değişkenlerle olan korelasyonu verilmiştir. Elde edilen korelasyon katsayıları incelendiğinde; AEK Ölçeği’nin geneli ile Kişisel Yeterlilik Bileşeni ($r=0.90$, $p<.01$), Sosyal Deneyim Bileşeni ($r=0.97$, $p<.01$) alt boyutları arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca Kişisel Yeterlilik Bileşeni ile Sosyal Deneyim Bileşeni alt boyutunun birbirleri ile 0.001 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ($r=.77$, $p<.01$) bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca anlamlı etkinliklere katılım ölçeğinin yaş değişkeni ile 0.001 düzeyinde negatif yönde bir ilişkisinin ($r=-.17$; $p<0.01$), yaşama ilişkin genel değerlendirme ($r=.29$; $p<0.01$) ve yaşam doyumu ($r=.24$; $p<0.01$) ile pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği ile Alt Boyutları ve Demografik Değişkenler Arasındaki Korelasyonu

Değişkenler	Ort.	S	1	2	3	4	5	6	7
1. Yaş	68,0	6,4	1						
2. Aylık Ortalama Gelir	1843,1	1261,1	-,02	1					
3. Yaşama İlişkin Genel Değerlendirme	17,4	3,0	-,19**	,12*	1				
4. Yaşam Doyumu	22,4	7,4	-,17**	,09	,42**	1			
5. Kişisel Yeterlilik Bileşeni Alt boyutu	14,6	2,9	-,13*	,10	,25**	,25**	1		
6. Sosyal Deneyim Bileşeni Alt boyutu	29,6	5,1	-,18**	,07	,29**	,22**	,77**	1	
7. Anlamlı Etkinliklere Katılım	44,2	7,6	-,17**	,08	,29**	,24**	,90**	,97**	1

* $P<0.05$; ** $p<0.01$

Anlamlı etkinliklere katılım puan ortalaması ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen t-testi ve tek faktörlü varyans (ANOVA) sonuçları Tablo 5’te gösterilmektedir. Anlamlı etkinliklere katılım puan ortalaması yaşlı bireylerin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=0.204$; $sd=283$; $p=.839$). Kadınların puan ortalamaları (Ort.=44.3; $S=7.9$) erkeklerin puan ortalamalarından (Ort.=44.0; $S=6.4$) yüksektir. Anlamlı etkinliklere katılım puan ortalaması yaşlı bireylerin öğrenim durumları açısından istatistiksel olarak önemlidir ($F=2.388$; $sd=5-279$; $p<0.05$). İstatistiksel olarak ortaya çıkan bu önemli farklılığın hangi grup ya da gruplar arasındaki farklılıktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla uygulanan “Tukey” çoklu karşılaştırma testine göre farklılık “okur-yazar olmayan” (Ort.=42.1, $S=8.6$) bireyler ile “üniversite mezunu” olan (Ort.=48.2, $S=9.9$) bireyler arasında farklılıktan kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan yaşlı bireylerin öğrenim durumları yükseldikçe anlamlı etkinliklere katılım puan ortalaması da artış göstermektedir. Bireylerin evli olma ya da bekar olma durumlarına göre anlamlı etkinliklere katılım puanları istatistiksel olarak önemlidir ($t=3.102$; $sd=283$; $p<0.05$). Bekar olan yaşlı bireylerin anlamlı etkinliklere katılım

puan ortalamaları (Ort.=45.3, S=6.4), evli olan (Ort.=42.5, S=8.7) yaşlı bireylerden daha yüksektir. Bireylerin anlamlı etkinliklere katılım puan ortalamaları hem genel sağlık durumu algısı (F=8.998; sd=04-280; p<0.001) hem de fiziksel aktivite düzeyi algısı (F=9.588; sd=4-280;p<0.001) açısından istatistiksel olarak önemli bir ilişkiye sahiptir. Çoklu karşılaştırma testi olan Tukey testinin sonuçları Tablo 5’de detaylı olarak yer almaktadır (Tablo 5).

Yaşlı bireylerin anlamlı etkinliklere katılım puanları aynı zamanda birlikte yaşanan aile üyeleri değişkeni açısından da istatistiksel olarak anlamlıdır (F=7.248; sd=3-281; p<0.001). Bu anlamlı farklılık eşi ile birlikte yaşayanlar (Ort.=44.6, S=6.4) ile eş ve çocukları ile birlikte yaşayanlar (Ort.=48.5, S=5.9), çocukları ile birlikte yaşayanlar (Ort.=41.9;S=9.4) ile eş ve çocukları ile birlikte yaşayanlar (Ort.=48.5, S=5.9), yalnız yaşayanlar (Ort.=42.5; S=8.0) ile eş ve çocukları ile birlikte yaşayanlar (Ort.=48.5, S=5.9) arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği ile Bağımsız Değişkenlere İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları

Demografik Değişkenler	Tanımlayıcı İstatistikler				İstatistiksel Analiz
	N	%	Ort.	S	
Cinsiyet					
Kadın	222	77,9	44,3	7,9	t=0.204; sd=283; p=.839
Erkek	63	22,1	44,0	6,4	
Öğrenim Durumu					
1. Okur-yazar değil	52	18,2	42,1	8,6	F=2.388; sd=5-279; p=.038* Okur-yazar değil – Üniversite mezunu
2. Okuryazar	46	16,1	43,5	7,3	
3. İlkokul mezunu (5 yıl)	100	35,1	44,3	6,8	
4. Ortaokul mezunu (8 yıl)	30	10,5	44,4	5,2	
5. Lise mezunu (12 yıl)	34	11,9	45,3	7,4	
6. Üniversite mezunu (16 yıl)	23	8,1	48,2	9,9	
Medeni Durum					
Bekar	171	60,0	45,3	6,4	t=3.102; sd=283; p=.004*
Evli	114	40,0	42,5	8,7	
Çalışma Durumu					
1. Emekliyim hala çalışıyorum	19	6,7	47,0	5,2	F=1.068; sd=3-281; p=.363
2. Emekliyim çalışmıyorum	126	44,2	43,9	7,9	
3. Emekli değilim hala çalışıyorum	16	5,6	45,2	8,7	
4. Emekli değilim çalışmıyorum	124	43,5	44,0	7,3	
Genel Sağlık Durumu Algısı					
1. Çok Kötü	12	4,2	34,8	12,7	F=8.998; sd=4-280; p=.000** 1-3;1-4;1-5;2-3;2-4;2-
2. Kötü	39	13,7	41,2	6,5	
3. Ne iyi ne de kötü	152	53,3	44,8	6,1	

4. İyi	76	26,7	45,5	8,3	5
5. Çok İyi	6	2,1	50,3	8,0	
Fiziksel Aktivite Düzeyi Algısı					
1. Çok Kötü	16	5,6	35,8	12,0	F=9.588; sd=4-280; p=.000** 1-3;1-4;1-5;2-3;2-4
2. Kötü	47	16,5	41,4	6,4	
3. Orta	130	45,6	44,8	5,7	
4. İyi	81	28,4	46,1	7,9	
5. Çok İyi	11	3,9	46,9	10,8	
Birlikte yaşanan aile üyeleri					
1. Eş ile birlikte	134	47,0	44,6	6,4	F=7.248; sd=3-281; p=.000** 1-4;2-4;3-4
2. Çocukları ile birlikte	52	18,2	41,9	9,4	
3. Yalnız	61	21,4	42,5	8,0	
4. Eş ve çocuklarla birlikte	38	13,3	48,5	5,9	
Yaş					
70 ve daha az	211	74,0	44,6	7,9	t=1.631; sd=283; p=.104
71 ve daha fazla	74	26,0	42,9	6,5	
Gelir					
1. 1000 TL ve daha az (Kötü)	87	30,5	43,2	7,8	F=1.543 sd=2-282; p=.216
2. 1001 TL – 2000 TL (Orta)	120	42,1	44,3	6,5	
3. 2001 TL ve daha fazla (Yüksek)	78	27,4	45,2	8,7	

*P<0.05; **p<0.001

TARTIŞMA

Anlamli Etkinliklere Katilim Ölçeği, bireylerin sosyal etkileşim sürecinde davranışlarını ve rollerini keşfetmelerini, yaşlılık döneminde yaşamlarını gözden geçirmelerini, kendileri için anlamli olabilecek, yaşam kalitelerini ve yaşam doyumlarını arttırabilecek etkinlikleri araştırmalarını, geliştirmelerini ve yaratıcılıklarını ön plana çıkarabilecekleri davranışlarını sorgulayan bir ölçme aracıdır. Anlamli etkinliklere katılım yaşa bağlı olarak ortaya çıkabilecek olan fiziksel, duygusal ve sosyal kayıplarla bireylerin başa çıkabilmelerini destekleyecek, yaşama dair amaçlarını yeniden değerlendirebilecekleri, tatmin edici bir anlam duygusu kazanmalarında yol gösterici olabilir. Bu çalışma Anlamli Etkinliklere Katilim Ölçeği'nin (Eakman ve diğerleri, 2010: s.113) Türkiye'ye uyarlama ve Türkçe formunun geçerlilik güvenilirliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışma 60 ve daha yukarı yaş grubunda olan Karabük il merkezinde yaşayan 150 birey ile Kırıkkale il merkezinde yaşayan 135 birey olmak üzere toplam 285 birey ile yürütülmüştür. Çalışmanın doğrulayıcı ve temel bileşenler faktör analizi sonuçları Eakman ve arkadaşları (2010) tarafından elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Faktör yapısının AFA ile incelenmesi, bir ölçme aracının geçerliliğinin belirlenmesi için önemli bir kanıt sağlar (Thomson, 2004: s.31). Anlamli Etkinliklere

Katılım Ölçeği'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla uygulanan temel bileşenler analizi ve doğrulayıcı faktör analizlerinin sonuçları ölçek maddelerinin varyansın %60.8'ini açıklayan iki faktörlü bir yapısının olduğunu ve iki faktörlü modelin verilerle daha uyumlu olduğunu göstermiştir. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen açıklanan varyans oranları yeterli kabul edilmektedir. Ölçek maddelerinin iki faktör altında açıklanan bu varyans oranı kabul edilebilir düzeydedir (Büyüköztürk, 2013: s.124).

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'ne ait iki alt boyuta ilişkin elde edilen faktör yük değerleri .60 ile .76 arasında farklılık göstermektedir. Sosyal Bilimlerde faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında, maddelerin yer aldıkları faktörlerdeki yük değerinin 0.45'in üstünde ve tek bir faktörde yüksek yük değerine sahip olmalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Büyüköztürk, 2013:125; Şimşek, 2007:74). Bu sonuçlara göre, iki alt boyutta bulunan maddelerin faktör yüklerinin tamamının 0.45'in üzerinde olması maddelerin içerisinde bulunduğu yapı ile uyum sağladığını göstermektedir.

Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlaması sırasında Türkçe formunun iki faktörlü bir yapısının olduğu ve ölçeğin önerilen ve araştırma bulgularıyla genel olarak desteklenen (Eakman ve diğerleri, 2010: s114) iki faktörlü yapısıyla da uyum içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Bozek ve Tokarz (2017) anlamlı etkinliklere katılım ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını 237 kişilik bir örneklem ile Polonya kültüründe gerçekleştirmişlerdir. Bozek ve Tokarz (2017) Polonya versiyonunun da orijinal formunda olduğu gibi iki faktörlü yapıya sahip olduğunu saptamışlardır.

Goldberg ve diğerleri (2002), Anlamlı Etkinliklere Katılım ölçeğinde yer alan maddelerin, bir kişinin faaliyetlerini kişinin değer sistemi ve ihtiyaçları ile uyumlu olma kapasitesi, yetkinlik ve ustalık kanıtı sağlama ve birinin sosyal ve kültürel değerine sahip olma kapasitesi de dahil olmak üzere anlamla ilgili kriterleri yansıtmayı amaçladığını ileri sürmüştür. Aynı zamanda tek faktör altında yüksek yük değerlerine sahip olacağını varsaymışlardır. Ancak farklı örneklemelerde gerçekleştirilen faktör analizi sonuçları (Goldberg ve diğerleri, 2002: s.29-31; Bozek ve Tokarz, 2017: s.922; Eakman ve diğerleri, 2010: s.116) ölçeğin iki alt boyuttan oluşan bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir.

Güvenirlilik analizlerinin sonuçlarına göre ölçeğe ait iki alt ölçeğin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı sırasıyla *Kişisel Yeterlilik Bileşeni* .81, *Sosyal Deneşim Bileşeni* .86 olarak bulunmuştur. İki yarı test güvenilirliği .89 ve .84 olarak, Guttman iki yarı test güvenilirlik değeri .88 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt ölçek puanları ve toplam ölçek puanı arasındaki korelasyonun anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, geçerlik ve güvenilirlik analizi sonuçlarının Anlamlı Etkinliklere Katılım Ölçeği'nin Türkçe formunun iki faktörden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna işaret ettiğini söylemek mümkündür. Diğer taraftan bi-

reylerin etkinlik kavramını algılayış biçimi ve etkinlik örüntüleri kültüre bağlı önemli farklılıklar gösterebileceği araştırmacılar tarafından kabul edilen bir olgudur.

Çalışma kapsamında aynı zamanda Anlamli Etkinliklere katılım puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak da incelenmiştir. Anlamli etkinliklere katılım puan ortalamaları ile yaşlı bireylerin öğrenim durumları, medeni durumları, genel sağlık durum algıları, fiziksel aktivite düzey algısı ve birlikte yaşanan aile üyeleri ile istatistiksel olarak anlamli bir ilişki sözkonusu iken, cinsiyet, çalışma durumu, yaş ve aylık ortalama gelir düzeyi arasındaki ilişkinin önemsiz olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifade ile yaşlı bireylerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe anlamli etkinliklere katılım puan ortalaması da artış göstermektedir. Evli olan yaşlı bireylerin bekâr olanlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca genel sağlık durum algısı ve fiziksel aktivite düzeyleri iyi yönde artış gösterdikçe etkinliklere katılım puan ortalaması yükselmektedir. Eşi veya eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanların yalnız ve sadece çocukları ile birlikte yaşayanlara göre daha yüksek anlamli etkinliklere katılım puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür. Bu durumda ileri yaşlarda bireyin çevresindeki insanlarla iyi ilişkilere sahip olması, iyi bir öğrenim görmüş olması, sağlık düzeyinin iyi olması ve yeterli fiziksel kapasiteye sahip olması gibi etkenler anlamli etkinliklere katılım puanları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Anlamli Etkinliklere Katılım Ölçeğinin gerek açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin geçerli değerlere ve iyi uyum endekslerine sahip olması, gerekse güvenilirlik iç tutarlılık (Croncach Alfa) katsayının yüksek olması sonucunda, ölçeğinin psikometrik özellikleri açısından Türk kültüründe işlediği ve Türk örneklem üzerine yapılacak çalışmalarda rahatlıkla kullanılabilceği kanaatine varılmıştır.

Bununla birlikte çalışmanın bazı sınırlılıklarının da bulunduğunu belirtmekte yarar vardır. Bu sınırlılıklardan en önemlisi örneklem grubunun yeterince büyük olmayışıdır. Bir diğer sınırlılık çalışmanın Karabük il merkezinde ve Kırıkale il merkezinde yaşayan 60 ve daha yukarı yaş grubunda olan bireylerle yürütülmesidir. Bu konuda yapılacak olan çalışmalarda farklı ve daha büyük örneklemelerin kullanılmasında yarar görülmektedir.

Kaynakça

Bozek, Agnieszka; Tokarz, Aleksandra (2017). The Polish Adaptation of The Engagement Meaningful Activities Survey (EMAS). *Roczniki Psychologiczne/Annals of Psychology*, 20(4), 895–929.

Büyüköztürk, Şener (2013). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (7.Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Çokluk, Ömay; Şekercioğlu, G.; Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Vernooij-Dassen, Myrra (2007). Meaningful Activities for People with Dementia. *Aging & Mental Health*, 11(4): 359–360.
- Diener Ed; Emmons Robert A; Larsen Randy J; Griffin Sharon (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1):71–75.
- Durak Mithat; Şenol-Durak Emre; Gençöz Tülin (2010). Psychometric of The Satisfaction with Life Scale among Turkish University Students, and Elderly Adults. *Social Indicators Research*, 99(3):413–29.
- Eakman, Aaron M. (2013). Relationships between Meaningful Activity, Basic Psychological Needs, and Meaning in Life: Test of the Meaningful Activity and Life Meaning Model. *OTJR: Occupation, Participation and Health*, 33(2):99–109.
- Eakman, Aaron M.; Carlson, Mike E.; Clark, Florence A. (2010). Factor Structure, Reliability and Convergent Validity of The Engagement in Meaningful Activities Survey for Older Adults. *OTJR:Occupation, Participation and Health*, 30, 111–121.
- Egan, Mary; DeLaat, Denise M. (1994). Considering Spirituality in Occupational Therapy Practice. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 62(2):95–101. (Aktaran: Law, M., Polatajko, H., Baptiste, S., & Townsend, E. (1997). Core Concepts of Occupational Therapy. In Townsend, E. et al. (Eds.), *Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective*, CAOT Publication ACE, Ottawa. p:29–56).
- Goldberg, Bluma; Brintnell, Sharon E.; Goldberg, Jack (2002) The Relationship Between Engagement in Meaningful Activities and Quality of Life in Persons Disabled by Mental Illness. *Occupational Therapy in Mental Health*, 18(2):17–44.
- Han, Areum; Radcl, Jeff; McDowd, Joan M.; Sabata, Dory (2016). Perspectives of People with Dementia about Meaningful Activities: A Synthesis. *American Journal of Alzheimer's Disease & Other Dementias*, 31(2): 115–123.
- Hannam, Deborah (1997). More Than A Cup of Tea: Meaning Construction in an Everyday Occupation. *Journal of Occupational Science*, 4, 69–74.
- Harmer, Barbara J.; Orrell, Martin (2008). What is Meaningful Activity for People with Dementia Living in Care Homes? A Comparison of The views of Older People with Dementia, Staff and Family Careers. *Aging and Mental Health*, 12(5):548–558.

- Heerema, Esther (2018). Meaningful Activities and People with Dementia. <https://www.verywellhealth.com/activities-are-important-for-people-with-dementia-97704> (13.02.2019).
- Jarrott, Shannon; Bruno, Kelly (2003). Intergenerational activities involving persons with dementia: An observational assessment. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias*, 18:31–37.
- King, Gillian A. (2004). The meaning of life experiences: Application of a Meta-Model to Rehabilitation Sciences and Services. *American Journal of Orthopsychiatry*, 74:72–88.
- King, Laura A.; Hicks, Joshua A.; Krull, Jennifer L.; Del Gaiso, Amber K. (2006). Positive Affect and The Experience of Meaning in Life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1:179–196.
- Kline, Rex B. (2005). *Principles and Practices of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). New York: Guilford Press p:146–149.
- Köker, Süreyya (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lennartsson, Carin; Silvertin, Merril (2001). Does Engagement with Life Enhance Survival of Elderly People in Sweden? The Role of Social and Leisure Activities. *The Journals of Gerontology. Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 56(6):335–342.
- Leufstadius, Christel; Erlasnsso, Lena-Karin; Björkman, Tommy; Eklund, Mona (2008). Meaningfulness in Daily Occupations among Individuals with Persistent Mental Illness. *Journal of Occupational Science*, 15:27–35.
- Morgan, Leslie A.; Kunkel, Suzanne (1998). *Aging: The Social Context*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Morley, Jhon E.; Philpot, Carolyn D; Gill, David; Berg-Weger, Marla (2014). Meaningful Activities in the Nursing Home. *Journal of the American Medical Directors Association–JAMDA*, 15:79–81.
- NICE (2013). Mental wellbeing of older people in care homes. <https://www.nice.org.uk/guidance/qs50/chapter/quality-statement-1-participation-in-meaningful-activity> (27.04.2019).
- Nyman, Samuel R.; Szymczynska, Paulina (2017). Meaningful Activities for Improving The Wellbeing of People with Dementia: Beyond Mere Pleasure to Meeting Fundamental Psychological Needs. *Perspectives in Public Health* 136 (2):99–107.

- Pergolotti, Mackenzi; Cutchin, Malcolm P.; Muss, Hyman. B. (2015). Predicting Participation in Meaningful Activity for Older Adults with Cancer. *Quality of Life Research*, 24(5): 1217–1222.
- Şimşek Ömer Faruk (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks s.4-22.
- Tabachnick, Barbara G.; Fidell, Linda S. (2007). *Using Multivariate Statistics* (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts and Applications*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Tufan, İsmail (2003), *Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak: Yaşlanmanın Sosyolojisi* İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Wilcock, Ann A (2003). Occupational Science: The Study of Humans as Occupational Beings. In P. Kramer, J. Hinojosa, & C.B. Royen (Eds.), *Perspectives in Human Occupation, Participation in Life*. Philadelphia, PA: Lippincott Williams and Wilkins. P:156–180.